

MIRCEA ELIADE, EMIL CIORAN, CONSTANTIN NOICA;
OPȚIUNI CULTURALE ȘI ANGAJAMENTE POLITICE ÎN ANII '30

În cadrul conferințelor lunare ale Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, Florin Müller, cercetător științific principal III, a susținut conferința *Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica; opțiuni culturale și angajamente politice în anii '30*, în ziua de 27 octombrie 2005. Florin Müller a sintetizat în această conferință rezultatele cercetărilor sale îndelungate, concentrate în volumul *Metamorfoze ale politicului românesc 1938–1945*, apărut în 2005.

Liniile prioritare ale parcursului epistemologic al locutorului au fost, dată fiind și abordarea excesiv ideologică a subiectului: a) opera de istorie a religiilor, filosofie a miturilor, metafizică și filosofie a culturii și chiar cea literară, redactată de cei trei intelectuali români, nu poate fi identificată cu o creație/contribuție de factură fascistă, legionară, naționalistă, antisemitară și antidemocratică; b) ideologia legionară din România depășea, prin radicalismul său politic, conținutul, temele și sensul unor articole politice direct influențate, ori justificative, scrise, în anii '30-'40, de cei trei intelectuali români; ideologia legionară era constituită, prin excelенță, din scrisurile unor lideri legionari – ori aliați ideologici, precum C.Z. Codreanu (*Pentru Legionari*), Ion I. Moța (*Cranii de lemn, Testamentul lui...*), Vasile Marin (*Crez de generație*), Nae Ionescu (articole publicate în „Cuvântul“, dar și conferințe publice susținute în anii 1934–1937), Nichifor Crainic (articole publicate în „Calendarul“ sau „Axa“); c) există un set de mai puțin de 60 de articole publicate de cei trei intelectuali, care dovedesc sprijinirea deschisă, justificarea categorică, nu doar a unei politici de tip naționalist, dar chiar și a unor acte politice ale național-socialismului revoluționar. Autorul conferinței încadrat în epocă, și în creația literar-filosofico-științifică, articole precum *Piloții orbi și De ce cred în biruința Mișcării Legionare* (Mircea Eliade), *Revolta sătulor și Profilul interior al Căpitanolui* (Emil Cioran) sau contribuțiile publicistice ale lui Constantin Noica.

Autorul s-a distanțat critic față de interpretările simpliste, dogmatice, ale lui Daniel Dubuisson, cu privire la echivalența între contribuțiile la filosofia miturilor și istoria religiilor și teoriile fascist-naziste ale exaltării primitivității, anticreștinismului și antisemitismului. Florin Müller a arătat blocajul epistemologic produs de o astfel de „interpretare“ apartinând unui intelectual francez stalinist, după aprecierea prof. Ion Goian, și de asemenea a insistat asupra imposibilității de a identifica cu fascismul, legionarismul sau naționalismul-ceaușist unii operatori filosofico-științifici, precum recognoscibilitatea sacrului în profan, a creștinismului cosmic (cu origini anterioare) sau o lucrare de filosofie a culturii (și nu de propagandă), cum este *Schimbarea la față a României*, a lui Emil Cioran.

Dezbaterea ce a urmat conferinței a fost deschisă de către prof. Ion Goian printr-o serie de clarificări considerate ca necesare având în vedere multiplele probleme pe care le ridică subiectul prezentat. În primul rând, se precizează că invocarea repetată a lui Dubuisson ca o autoritate în domeniul se face în condițiile în care acest autor este mult mai puțin apreciat în Franța. Cercet. șt. Lorena Păvălan explică felul în care Dubuisson îl acuza pe Eliade de a fi incriminat religia iudaică, în condițiile în care, de fapt, Eliade spune că religia iudaică a făcut posibilă o sacralizare a istoriei, prin care istoria capătă un sens superior. Apoi, referitor chestiunea „omului nou“, dl Goian precizează că, deși acest construct este asociat oricărui totalitarism, tema este mult mai complexă și este specifică socratismului (în sensul cunoașterii care transformă) sau creștinismului. În replică, Florin Müller explică faptul că recurge la expresia „omul nou“ ca la un referențial al totalitarismului, dar care există și în alte câmpuri culturale. În al treilea rând, pornind de la ideea unei recuperări culturale a unor intelectuali români a căror operă a fost excesiv citită în cheie dogmatică, dl Goian subliniază lipsa unui teoretician care să își „asume“ o astfel de misiune. Dacă discuția despre intelectualii din interbelic aduce cumva a practică a „dosarului de cadre“, această tonalitate, care

Rev. Șt. Pol. Rel. Int., II, 4, p. 103–106, București, 2005.

se face azi din nou auzită, reprezentă o abordare greșită, având în vedere, susține dl Goian, faptul că în această perioadă interbelică *stânga și dreapta* trebuie privite ca proiecte politice prin care intelectualii români încercau să contureze două căi de dezvoltare a României.

Continuând direcția deschisă de cercet. șt. Ion Goian, prof. Marin Diaconu aduce în discuție faptul că, spre exemplu, în cazul lui Cioran s-a încercat o recuperare în anii '80, după ce s-a încercat o liberalizare care a debutat chiar în anul 1962, cu cei din închisorile — aceștia, odată eliberați, erau popularizați în publicații de provincie. Astfel, apar mai multe traduceri din Cioran, existând și posibilitatea de a-l cunoaște pe acest autor și prin intermediul revistelor de specialitate, care se adresau profesioniștilor. Prof. Marin Diaconu subliniază faptul că opera unor intelectuali care au creat în anii '30-'40 a generat valorizări diferite, în funcție de diferite epoci, observație care permite lansarea unei interrogații asupra felului în care aceste contribuții vor fi valorizate într-un interval de timp de 25-50 de ani.

În legătură cu opțiunile și atitudinile lui Eliade și Cioran în perioada interbelică, cercet. șt. Lorena Păvălan susține că a fost vorba de o „rătăcire“, iar cercet. șt. Cristinel Pantelimon vorbește despre o „impurificare“ de care suferă acești mari intelectuali atunci când fac un crez dintr-o misericordie de masă, în contextul unei epoci ea însăși dificilă, complexă, asupra căreia și astfel de mari spirite se pot însela.

Fără a epuiza direcțiile și nuanțele care s-au conturat pe parcursul dezbaterei, încheiem în tonalitatea atinsă de prof. Marin Diaconu, care — insistând asupra valorii și specificului intelectualilor asupra cărori s-au oprit Florin Müller, în calitate de conferențiar, și cei care au intervenit pe marginea conferinței — afirmă nevoia de a vedea cristalizându-se și în zilele noastre astfel de grupări ale „noii generații“, în cadrul cărori intelectualii discută, polemizează, creează, astfel încât operele lor pot provoca dezbateri viitoare, la fel cum se întâmplă în cazul celor trei înaintași de seamă din perioada interbelică.

Ruxandra Luca

MEDIUL ȘI INEGALITĂȚILE SOCIALE

Pe 10 noiembrie 2005 a avut loc la Bruxelles colocviul „Mediul și inegalitățile sociale“ reunit de profesori, cercetători și doctoranzi de la Universitatea Liberă din Bruxelles interesați îndeosebi de problemele mediului. Acțiunea s-a realizat cu sprijinul ministrilor mediului belgian și regional, al comunității franceze din Belgia și al Fondului național de cercetare științifică.

Lucrările și discuțiile au arătat că dezvoltarea durabilă este adesea considerată ca un rezultat al echilibrului realizat între trei tipuri de preocupări: economice, sociale și de mediu. Relațiile dintre acești trei poli sunt studiate într-un mod divers. Pe de o parte, sunt considerate legăturile de lungă durată dintre obiectivele economice și cele sociale. Pe de altă parte, putem înregistra un număr important de lucrări teoretice sau mai practice care fac legătura dintre economie și ecologie. În schimb, legăturile dintre aspectele sociale și considerentele de mediu au făcut până în prezent obiectul unei mai mici atenții în lumea științifică. Or, în timp ce se investighează conținutul „socialului“ raportat la mediu sau al „mediului“ raportat la social, se identifică rapid și diversitatea de aspecte și de obiective care coexistă în fiecare dintre aceste domenii, dar mai ales în relațiile care există între aceste domenii.

În acest context, colocviul a avut drept obiectiv în mod special abordarea cu o diversitate de mijloace interdisciplinare a acestor diferențieri care apar chiar în cadrul categoriilor sociale, precum și studiul impactului pe care mediu îl are sau îl suportă prin problematica deschisă. De asemenea, s-a dorit investigarea cererilor și a perceptiilor diverse în materie de protecția mediului, dar și politicile puse până acum în mișcare.

Astfel, chiar dacă obiectivul de protejare a mediului este formulat într-o manieră consensuală, ce se întâmplă cu inegalitățile sociale care se petrec la granița cu probematica protecției mediului? Care sunt categoriile sociale reprezentate în dezbaterea de mediu și cât de bine sunt reprezentate acestea? Care ar fi alianțele (de tipul „câștig-câștig“) și care ar fi situațiile conflictuale care pot să apară între demersurile de protecție socială și cele de protejare a mediului? Cum se desfășoară

arbitrajele politice în aceste situații? În fine, se pune de asemenea problema modalităților în care se pot limita consecințele negative ale creșterii economice într-un obiectiv dublu de menținere a echității sociale și de reducere a problemelor de mediu. Toate aceste aspecte au fost atinse și analizate atât de către universitari, cât și de către funcționarii publici, în cadrul celor patru ateliere vizând: a) discursurile environmentaliste și gestiunea mediului înconjurător în raport cu inegalitățile sociale — perspectiva internațională, b) discursurile environmentaliste și gestiunea mediului înconjurător în raport cu inegalitățile sociale — perspectiva națională și locală, c) participarea la deciziile legate de mediul înconjurător și categoriile sociale, d) inegalitățile sociale, problemele legate de locuințe și de sănătate.

Henrieta Serban

DEPLASARE ÎN CADRUL SCHIMBURILOR INTERACADEMICE — VIENA, AUSTRIA

În perioada 31.10–12.11.2005 am efectuat o deplasare la Viena, în cadrul schimburilor existente cu Academia Austriacă de Științe. Deplasarea a reprezentat o modalitate extrem de utilă în vederea completării bibliografiei pentru realizarea lucrării mele de plan, la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române.

Conform documentației referitoare la deplasarea mea, activitatea de cercetare s-a concentrat pe studierea bibliografiei referitoare la problematica naționalului, etnicității, construcției identității (pe model cultural) și a „prelucrării istoriei“ în spațiul central-est-european, după 1989. Biblioteca Națională a Austriei, unde am lucrat timp de aproape două săptămâni, cuprinde numeroase lucrări tangente temelor precizate mai sus.

Dintr-o literatură științifică impresionantă am selectat lucrări precum: Ruth Wodak, *Zur diskursiven Konstruktion nationaler Identität*, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1998, Andreas Molzer: *Zur Identität Österreichs: Gedanken zum Millennium*, Wien, 1996, Lothar Gall: *Die Germania als Symbol nationaler Identität im 19. und 20. Jahrhundert*, Gottingen, Ruprecht, 1993 și *Nationale und kulturelle Identitäten Österreichs Theorien, Methoden und Probleme der Forschung zu kollektiver Identität* (hrsg. vom Projekt-Team „Identitätswandel Österreichs im Veränderten Europa“, Projektleitung: Ruth Wodak, Wien, 1995).

Problemele identității naționale/etnice/culturale, inclusiv „prelucrarea istoriei“, constituie centrul de greutate al cărților menționate. Identitatea este surprinsă în variantele ei determinanți istorice. Construcția acesteia depinde și de maniera în care este înțeleasă raportarea la alte realități identității, cea mai puternică în cazul Austriei fiind, desigur, Germania. Cazul austriac este important pentru înțelegerea/definirea construcțiilor național/identității din Europa Central-Sud-Eestică. Construcție politică ce datorează foarte mult factorului politic dominant după al doilea război mondial, Austria s-a raportat sinuos la propria istorie; proiectele de cercetare coordonate de Ruth Wodak au surprins respingerea modelelor dictatoriale de integrare națională (inclusiv Anschluss-ul) și provocările la adresa identității austriace, unele negative, ce cauță să respingă legitimitatea Republicii a II-a. Majoritatea austriacilor a asumat însă pozitiv construcția identitară a Republicii a II-a, chiar excluzând motive de identificare (și nu identitate), cum ar fi chiar limba germană. Interesant de observat, în literatura consultată, este relația complexă cu statalitatea germană (inclusiv național-socialismul) și ponderea limitată avută de limba germană în evaluarea propriei identității austriace. Modelul austriac mai este important pentru cercetătorul român și pentru stabilirea evenimentelor similarității cu relația existentă între România și Basarabia, chiar dacă literatura consultată nu se referă la acest aspect. Austria grăvitează în zona de civilizație germană, chiar dacă având o particularitate în sine; tot astfel, Republica Moldova datorează foarte mult influenței românești (și rusești, desigur). Identitatea moldoveană s-a conturat și ca urmare a unui act politic (ocuparea îndelungată sovietică și apoi influența structurilor foste imperiale), la fel ca și Austria. Dar identitatea austriacă s-a definit în condiții de libertate și este important, decisiv, sprijinul marilor partide democratice (și al marilor puteri occidentale) pentru noua identitate a Republicii a II-a. Referirea explicită la identitatea austriacă în momentul aniversării a 50 de ani de la fondarea Republicii a II-a

și la succesul acestui proiect politic distinge cazul statului dunărean de cel al fostei republici sovietice. Dar cele două proiecte politice pot fi integrate într-o analiză comparativă, tocmai pentru a înțelege dificultatea integrării Republicii Moldova în altă statalitate.

A doua mare direcție de cercetare, conexă cu prima, este lecturarea unor lucrări esențiale asupra a ceea ce s-a numit la sfârșitul anilor '80, „cearta istoricilor“. Direcția aceasta de studiu nu este diferită de prima. Înțelegerea manierei în care este/a fost înțeleasă în Occident (Repubica Federală Germania) relația de condiționare între comunism și fascism poate sprijini evaluarea mai adecvată a influenței fascismului și a (contra)culturii sale politice asupra comunismului din anii '80, mai ales. Pentru România, pentru cercetătorul român, nu este vorba numai de o problemă de eruditie, ci și de una care ajută la redefinirea identității sub comunism, dar și în regimurile și cultura politică din postcomunism.

Deplasarea de studiu în Austria a facilitat și cunoașterea unei capitale a culturii și a domniei esteticului (un clișeu, dar cu mare putere de acoperire în realitate), cum este Viena. O experiență academică pentru care mulțumesc academicienilor Dan Berindei și Michael Metzeltin, pentru corespondență ce privea deplasarea mea. Mă simt îndatorat și serviciilor de relații externe ale celor două Academii partenere, care, profesionist, au sprijinit, prin munca lor, această deplasare.

Florin Müller